

เอกสารอ้างอิง

- เทพาศ ศิริกายะ. คู่มือละคร. แปลจาก Understanding Today's Theatre (Second Edition) ของ Edward A. Wright พิมพ์โรเนียว สำหรับประกอบการเรียนการสอนวิชาปริทัศน์ศิลปการละคร พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 500 เล่ม พ.ศ. 2525.
- บัณฑิตา ชนสดีตย์. ละครโทรทัศน์ไทย. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร เปรียญ. นาฏศาสตร์. กรมศิลปากรจัดพิมพ์, 2511.
- โอฟาร วงศ์บ้านคู่. เอกสารรายการสอนวิชา T.V.Production. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ชูโรมาน เวศยากรณ์. งานจากละคร 1. ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2534.
- Alan Wurtzel. Television production 1979 by McGraw Hill, Inc. Set and Staging Design pp. 285-310.
- Barcht, Neal. Health Promotion at The Community Level. London: SAGE Publications, 1990.
- Fiske, John. Introduction to Communication studies.
- Geral Millerson. Basic TV Staging First Edition 1974 by Focal Press Limited The Purpose of Staging pp. 10-12. Staging Style pp. 16-18.
- Herbert Zettle. Television Production Handbook Third edition 1976 by Wadsworth Publishing Company, Inc. Scenery pp. 343-349.
- Mc Quail, Danis . Mass Communication theory An Introduction. London, 1987.

- Michael Holt, Series Editor: David Mayer. Stage Design and Properties
A Phaidon Theatre Manual, Phaidon, Oxford.
- Paulin Mennear and Terry Hawkins. Stage Management and Theatre Administration. A Phaidon Theatre Manual Series Editor: David Mayer.
- Roy A Back, Western Michigan University. Stagecraft National Textbook Company, A division of NTC Publishing Group, Lincolnwood, Illinois, U.S.A.
- Thomas I. Ford. Pro Techniques of Making Home Video Movies. Published by HP Book, Inc., P.O. Box 5367, Tucson, AZ 85704 (602) 888-2150, ISBN: 0-89586-300-6 Library of Congress Catalog No.86-80600 Copyright 1986 HP Books Inc. Printed in U.S.A.

สัมภาษณ์

- เพิ่มศักดิ์ อาบทิพย์. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2536, 12 ธันวาคม 2536.
สายัณห์ ตั้งวิจิตตฤกษ์. สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2536.
สมศักดิ์ ภมร. สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2536.
นลินี สีตสุวรรณ. สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม, 12 กุมภาพันธ์ 2537.
สมรักษ์ ณรงค์วิชัย. สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2537.
วรายุทธ มิสินทจินดา. สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2537.

วิดีโอเทปบรรยาย เรื่องการทำละครของคุณวรายุทธ มิสินทจินดา (13 กรกฎาคม 2535)

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องย่อละครโทรทัศน์ "สี่แผ่นดิน" ตั้งแต่ต้นจนจบ

"สี่แผ่นดิน" เป็นภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ลงมาจนถึงสี่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล โดยมีตัวเอกของเรื่อง คือ "แม่พลอย" เป็นตัวเดินเรื่อง เพราะตามเรื่องของบทประพันธ์ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช พลอยเกิดในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งถือว่าเป็นแผ่นดินที่ 1 และใช้ชีวิตอยู่ถึง 4 แผ่นดินตามลำดับจนมาตายในสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งในสี่แผ่นดินของชีวิตพลอย ก็ได้พบเห็นอะไรมากมาย ทั้งความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และชีวิตของผู้คนรอบข้าง ซึ่งเป็นความฉลาดของผู้ประพันธ์ที่ได้ทำให้สี่แผ่นดินนี้เหมือนกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าติดตามยิ่ง

เรื่องนี้เริ่มต้นเมื่อแม่พลอยอายุได้สิบขวบ ซึ่งยังไม่รู้เรื่องความเป็นไปของชีวิตมารดาและบิดาของพลอย เคยได้รับการอบรมในพระราชวัง บิดาของพลอยชื่อพระยาพิชชา เป็นผู้ตีซึ่งมีภรรยาสองคน ภรรยาหนึ่งคือแม่แฉ่ม มารดาของพลอย แต่ว่ามีใค้อยู่ในฐานะคุณหญิง อีกคนหนึ่งเป็นคุณหญิงชื่อเอื้อม ซึ่งมีลูกสามคนกับพระยาพิชชา และกลับไปบ้านไม่ได้อยู่กับพระยาพิชชา อีกต่อไป เมื่อยังมีอายุน้อย พลอยสังเกตเห็นว่าลูกของหญิงถูกเรียกว่า "คุณ" เช่น คุณอุ่น คุณชิต เป็นต้น แต่ลูกของแม่เรียกว่า แม่พลอย พ่อเพิ่ม ซึ่งทำให้พลอยรู้สึกน้อยใจ เจ้าคุณพ่อของพลอยเป็นคนรักเด็ก แต่ไม่ค่อยเอาใจใส่ลูกของตัวเอง เพราะฉะนั้นพลอยจึงไม่เคยได้รับความรักของบิดาและไม่ทราบว่าคุณรักนี่คืออะไร วันหนึ่งเกิดการวิวาทระหว่างแม่แฉ่มกับคุณอุ่น แม่แฉ่มจึงออกจากบ้านพาพลอยไปอยู่ตึกเสด็จก่อนหน้าที่พลอยจะออกจากบ้านในครั้งนั้น เธอไม่เคยได้ออกไปไหนมาก่อนเลย จึงมีความกลัวมากแต่การไปอยู่ตึกเสด็จสำคัญมากสำหรับพลอย เพราะว่าเธอได้มีโอกาสเห็นรถกาฬหิม สิ่งแรกที่พลอยสังเกตเห็นที่ตึกเสด็จก็คือ คนอยู่ทุกคนเป็นผู้หญิง

นอกจากนี้พลอยรู้จักกับช้อย และได้เพื่อนสนิทที่มาจากชวาติ เมื่ออยู่ตึกเสด็จ พลอยได้เรียนหนังสือเป็นครั้งแรก ในเวลาต่อมาแม่แฉ่มก็ออกจากวัง พลอยจึงอยู่บ้านวังโดยปราศจากพ่อแม่

วันหนึ่ง ช้อยพาพลอยไปพบพ่อของตนกับพี่ชายชื่อเนือง การพบนี้สำคัญเพราะว่า พ่อของช้อย "รักพลอยเหมือนลูกสาวคนหนึ่ง" ในขณะที่พลอยเป็นผู้ปราศจากญาติрым จึง รู้สึกซาบซึ้งและเห็นว่าเป็นของที่มีค่ามาก พ่อของช้อยเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนพ่อ ของพลอย ในเวลาเดียวกัน พลอยเริ่มลืมแม่ของเธอ เพราะว่ามีชีวิตที่นาสนาใจนวัง เมื่อ แม่แ่มกลับมาพลอยดีใจตื่นเต้น แต่ในคืนนั้นแม่แ่มถามพลอยว่าเธอจะว่าอย่างไร "ถ้าแม่ จะมีพ่อใหม่" พลอยไม่เข้าใจคำถามนี้ เพราะว่ามีพ่อแล้ว ทว่าห้แม่รู้สึกไม่พอใจนิดหน่อย

เมื่อแม่แ่มต้องออกจากวังอีก พลอยไม่เสียใจเท่าไรเพราะชอบชีวิตในวัง ในวังมีประเพณีต่าง ๆ เช่น งานโรสกันต์และลอยกระทงที่สนุกมาก พลอยไม่คิดถึงแม่ แต่วัน หนึ่งได้ข่าวว่าแม่มีสามีใหม่ ทว่าห้พลอยสะเทือนใจ

วันหนึ่งพลอยกลับบ้านเดิมกับคุณสายเพื่อขออนุญาตจากบิดาไปรอกนจุก พ่อให้ อนุญาตจนเมื่อพลอยรอกนจุกเธอไปค้างอยู่ที่บ้านช้อย ที่บ้านนี้พลอยได้เห็นความรักของบิดา มารดาที่มีต่อบุตร คนในบ้านทุกคนหัวเราะเป็นกันเอง พลอยก็ได้รับความสุขไปด้วย แต่เมื่อ พลอยกลับไปวัง พลอยก็ได้ข่าวว่าแม่ตายเสียแล้ว

จนกระทั่งพลอยเป็นสาวอายุ 16 ปี เริ่มห่มผ้า รู้สึกว่าตนเองเริ่มเป็นผู้ใหญ่ อย่างสมบูรณ์ มีหน้าที่เป็นข้าหลวงคนโปรดของเสด็จ ในเวลานี้พลอยเริ่มสนาใจพี่เนือง มากกว่าในฐานะพี่ชาย แต่เธอยังเป็นเด็กอยู่ เมื่อพี่เนืองให้พรเปลี่ยนแก่พลอยและแต่ง เพลงยาวว่า เธอรู้สึกว่าคุณรู้สึกตัวเองสำหรับพี่เนือง เป็นความรักแท้จริง เมื่อพี่เนือง ต้องไปนครสวรรค์ในวันสุดท้ายก่อนพี่เนืองจะมลาจากไป พลอยให้ของขวัญและสัญญาว่า เธอจะรอเขาได้

ในเวลาต่อมาเมื่อพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรป สมเด็จฯ ด้ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งทว่าห้ผู้หญิงมีอำนาจและความสำคัญมากขึ้น และเมื่อมีงานรับเสด็จ พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า "ให้ทุกคนบรรดาที่ไปในงานนี้ มี ความเสมอภาคเท่ากัน จึงให้จับสลากเข้าที่นั่งสำหรับ" ในเวลางานนี้ พลอยพบกับคุณเปรม

เป็นครั้งแรก เมื่อพลอย ซ้อย คุรเชย พาถิ่นออกไปดูละครรา พลอยรู้สึกว่ามีใคร
จ้องมองดูเธออยู่ พลอยไม่ชอบเขาแต่คุณเปรมก็มาปรากฏตัวให้พลอยเห็นบ่อย ๆ คุณเปรม
เป็นผู้ชายคนที่ 2 ที่สนใจตัวพลอย แต่เธอก็ยังคิดถึงพี่เนื่อง ไม่เอาใจใส่ผู้ชายคนอื่น

วันหนึ่ง เจ้าคุณพ่ออยากเห็นพลอย พลอยจึงกลับบ้านไปเยี่ยมเจ้าคุณพ่อ การ
ค้างอยู่บ้านคราวนี้มีประโยชน์สำหรับพลอย เพราะสอนให้เธอทราบถึงความจริงที่บ้านและ
ชีวิตนอกวัง และพลอยก็ได้พบกับเหตุการณ์ที่ไม่สู้จะดีนัก เธอสังเกตเห็นพ่อเพิ่มดูแก่กว่า
อายุไม่เอาใจใส่ตัวเอง คุณชิตก็ไม่เหมือนคุณชิตคนเดิม รักรักย่าไข่เจ็บและยาเสพติดทำ
ให้คุณชิตทรุดทรอมลงไป จึงดูเหมือนคนแก่

เมื่อพลอยให้สายสร้อยทองคำแก่ลูกคุณชิต เขาก็คว้าข้อมือเด็กถามว่าทองหนัก
เท่าไร ซึ่งคงจะหมายถึงการที่จะนำไปแลกคั้นมาสูบนั่นเอง แต่สิ่งที่พลอยเข้าใจไม่ได้
เลยก็คือความเกลียดชังของคุณชิตที่มีต่อพลอย แล้วเมื่ออยู่ต่อมาเธอก็เริ่มอึดอัดเพราะความ
เกลียดชังนั้นทำให้พลอยต้องหวาดสะดุ้งอยู่เสมอ ทั้งหวาน คุณชิต และพวงก็คงถูกคุณชิตห้าม
เด็ดขาดมิให้ติดต่อกับพลอย

เมื่อพลอยจะกลับวัง เจ้าคุณพ่อก็ให้ของขวัญแก่พลอย แต่เธอก็สังเกตเห็นว่า
"ความเกรงใจคุณชิตยังมีอยู่มาก เจ้าคุณพ่อไม่น้อยไปกว่าคนอื่นในบ้านนั้น" การค้างอยู่บ้านระ
ยะสั้นนี้มีประโยชน์มากแก่พลอย ทำให้พลอยรู้จักกับความทุกข์ธรรมดาของคนสามัญนอกวัง
และแม้ว่าเธอชอบชีวิตในวัง เธอสังเกตว่าคนนอกวังเป็นอิสระแก่ตัวมากกว่าชาววัง

เวลาพลอยอยู่กับบ้าน มีอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือ พ่อเพิ่มถามพลอยว่ารู้จักคุณ
เปรมหรือไม่ พลอยแปลกใจที่พี่ชายรู้จักคุณเปรม แต่อีกใจหนึ่งเธอรูสึกภูมิใจที่มีผู้ชายอีกคน
หนึ่ง นอกจากพี่เนื่องที่เข้ามาสนาใจในตัว และความรักที่พลอยมีต่อพี่เนื่องก็ไม่เลิกลืมซึ่งเท่าไร
นอกจากนั้น พลอยยังไม่เป็นคู่หมั้นของพี่เนื่อง และพี่เนื่องไปอยู่นครสวรรค์นานแล้ว เมื่อ
เธอกลับไปอยู่ในวังก็ได้ข่าวว่าพี่เนื่องจะแต่งงานกับลูกสาวคนชายช้าวแกงที่อยู่
ตลาดนครสวรรค์พลอยเกือบจะเป็นลม แต่ไม่กรรพพี่เนื่อง บอกว่า "ถ้าเป็นใจฉันเป็นผู้
ชายฉันก็จะทำอย่างพี่เนื่องเหมือนกัน"

อย่างไรก็ตามพลอยไม่ต้องอยู่ตําหนักเสด็จนาน เพราะว่าเป็นหลวงเสด็จไป บางปะอิน พลอยพบกับคุณเปรมซึ่งยืนมองดูพลอยนานที่บางปะอิน พลอยกับช้อยเรียนพาย เรือ แล้ววันหนึ่งนางหลวงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระกฐินที่วัดวิเวกฯ ในวันนั้นคุณเปรม เห็นว่าพลอยไม่ได้กินข้าว จึงฉวยโอกาสพาเรือขมเงินมาจนถึงเรือพลอย คุณเปรมเป็นคน ฉลาด ปากหวาน เขารู้จักคุณสายแล้ว จึงยกย่องคุณสายซึ่งเชิญให้เขามาเยี่ยมในวัง เมื่อ เรอกลับไปยังวัง คุณเปรมเริ่มจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับใกล้ ๆ กับชีวิตความเป็นอยู่ ของพลอยมากขึ้นทุกทีโดยผ่านมาทางคุณสาย ในที่สุดพลอยได้ข่าวจากเสด็จว่า "พ่อเจ้าเข้า ให้สายมาบอกข่าวว่า เขาจะขอลาเอาตัวของเจ้าออกไปแต่งงาน เจ้าจะว่าอย่างไร" ที่ แรกพลอยเอาแต่ร้องไห้ และไปปรึกษากับช้อย พลอยเองคิดว่าต้องแต่งงานเพราะเธอเป็น หนี้บุญคุณเจ้าคุณพ่อกับเสด็จ ส่วนช้อยเสนอให้พลอยแต่งงานเพราะว่า ประการแรกคุณ เปรมได้พยายามอยู่หลายปีแล้ว และอีกประการหนึ่งช้อยอยากให้พลอยมีเหย้ามีเรือน และ ช้อยเองก็ยังไม่ลืมการกระทำของพี่ชาย

เมื่อตกลงไปแล้วคุณสายก็ต้องช่วยพลอยเตรียมตัวสำหรับการแต่งงาน โดยช อกของที่ส่วนแต่มีราคาแพงให้พลอย และกล่าวว่าการที่จะแต่งงานไปอยู่กับเศรษฐีต้องไม่ทำ ไรให้ขายหน้าเสด็จฯ

เมื่อพลอยแต่งงานและออกจากวังไปอยู่กับคุณเปรมแล้ว ต่อมาไม่นานคุณเปรม ได้มาสารภาพกับพลอยเรื่องตาอัน ลูกของเขาที่มีกับคนนำช้ พลอยได้ขอให้อันมาเป็นลูก ของตัวเองที่แรกคุณเปรมไม่ยอม แต่ต่อมาก็อนุญาติ

การกระทำนี้มีประโยชน์มากสำหรับพลอย เพราะคนในบ้านเริ่มเคารพยำ เเกรงพลอยและญาติคุณเปรมก็รับพลอยเข้าเป็นคนหนึ่งในพวกห้องอย่างสนิท เมื่อพลอยไป เยี่ยมช้อยในวังก็พาอันไปด้วย ช้อยเป็นห่วงมากบอกว่า คุณเปรมอาจจะมีเมียคนอื่น ๆ อีก ได้ จากช้อยพลอยได้ข่าวว่าเสด็จและเจ้านายบางพระองค์จะเสด็จไปบางปะอินเพื่อ ถวายพระเพลิงพระศพ พลอยก็ได้ไปด้วย แต่พองานทํานุญพระอัฐิเสร็จลง สมเด็จพระองค์ ใหญ่สิ้นพระชนม์ลงด้วยรัชชิต์หลังจากงานพระศพครั้งที่ 2 พลอยก็นั่งเรือกลับกรุงเทพฯ และ

เมื่อ เรอกลับกรุงเทพฯ ก็รู้ว่ามัทอง ในเวลาเดียวกัน เจ้าคุณพ่อเริ่มไม่สบาย แต่พลอยก็ยังมีทุกข์อื่นกับครอบครัว พ่อเพิ่มมาเยี่ยมคุณเปรมและรับของขวัญจากเขาและคุณชิตก็มาเยี่ยมพลอยขอเงิน และอาการของเจ้าคุณพ่อก็เริ่มทรุดหนักลงเรื่อย ๆ แล้วไม่กี่วัน พลอยพลอยได้รับจดหมายจากคุณเขยบอกว่าอาการเจ้าคุณพ่อน่าวิตก แต่เมื่อท่านได้ข่าวว่า พลอยคลอดลูกเป็นชาย ท่านก็อาการกระเตื้องขึ้น

พอตาอันมีอายุได้เดือนกว่า พลอยพาไปเยี่ยมเจ้าคุณพ่อซึ่งเริ่มมีอาการดีขึ้น แต่วันหนึ่งท่านก็ตายเวลาเล่นกับหลาน พอเจ้าคุณพ่อตาย มีการวิวาทกันในหมู่พี่น้องเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สมบัติ คุณผุ่นยินดี เพราะว่าตัวนี้เป็นคนมีอำนาจมากที่สุด แต่คนที่ได้ทุกข์มากที่สุดก็คือคุณเขย ซึ่งบอกพลอยว่าอยากตายให้มันหันทุกข์ร้อนไปเสียที่ เขยตั้งใจจะอยู่บ้านจนถึงวันเผาศพ แต่อดทนต่อไปอีกไม่ได้ จึงไปอยู่กับหลวงรอด หมอรักษาเจ้าคุณพ่อ

คืนวันหนึ่งพลอยสะดุ้งตื่นในตอนดึก เพราะคุณเปรมเขย่าตัวปลุกบอกว่ามีดาวหาง เขาทั้งสองคิดว่าดาวหางนี้เป็นลางเหตุร้าย แต่เมื่อได้ข่าวว่าพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 ของอังกฤษสวรรคต ก็รู้สึกโล่งใจ อย่างไม่รู้ก็ตาม อีกสองสามวันต่อมา ในหลวงทรงประชวรแล้วสวรรคต วันนั้นคนทุกคนที่กรุงเทพฯ ร้องไห้ การสวรรคตเท่ากับเป็นการจบของยุคหนึ่งหรือแผ่นดินที่ 1 นั้นเอง ภายหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไรไม่มีใครทราบ แต่มันดูมืดมน

เมื่อขึ้นแผ่นดินที่ 2 รัชกาลที่ 6 คุณเปรมได้เลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็นคุณพระและเริ่มกลัวแก่ พลอยเริ่มรู้สึกแก่ขึ้นและเริ่มรู้สึกเป็นผู้ใหญ่กว่าแต่ก่อน ส่วนพ่อเพิ่มนั้นก็ไถ่ภรรยาและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นคุณหลวง วันหนึ่งคุณเขยมาเยี่ยมพลอยที่บ้าน พลอยรู้สึกใจหายเมื่อเป็นความลำบากของพี่สาวและเห็นว่าสภาพของตนดีกว่าคุณเขย

หลังจากนั้นไม่นานพลอยก็คลอดบุตรคนที่ 3 เป็นหญิง แต่การคลอดบุตรคราวนี้เป็นไปด้วยความยากลำบาก และคุณเปรมต้องตามหมอมฝรั่งมาช่วยชีวิตของพลอย

พลอยเป็นคนไม่ได้อะไรมาหาหมอย เพราะฉะนั้นทางเดียวที่พลอยจะได้รู้ความเป็นไปของโลกก็เมื่อมีคนมาหา วันหนึ่งพ่อเพิ่มมาหาบอกว่าคุณอุ่นมีเรื่องกับคุณชิต พลอยเห็นนางพี่สาว แต่เพิ่มบอกว่า "เมื่อทำอะไรไม่ได้ ก็ต้องอุเบกขา"

ปกติพลอยไม่ค่อยสนใจเรื่องโลกภายนอกจนกว่ามันจะมีผลกระทบกระเทือนต่อชีวิตประจำวันของเธอ เพราะฉะนั้นในระยะแรกของสงครามโลกครั้งที่ 1 พลอยมิได้สนใจอะไรมากนัก แต่เมื่อสงครามเสร็จ พลอยรู้สึกสงัดเนื่องจากเหตุสองประการเท่านั้นคือ "ข้าวของอาจจะถูกลงบ้าง" และ "คุณเปรมจะได้หายตื่นสงครามเสียที" แต่สงครามมีประโยชน์อย่างหนึ่งแก่พลอยคือ ทำให้เธอรู้นิสัยสามีเธอดีขึ้น แล้วหลังจากนั้นคุณเปรมวุ่นวายต่อการซื้อเรือรบทำให้พลอยคิดว่าผู้ชาย "ต้องมีของเล่น"

วันหนึ่งคุณอุ่นมาหาพลอย แล้วขอเงินจำนวนแปดพัน โดยเอาบ้านคลองบางหลวงมาจำนองไว้กับพลอย การที่คุณอุ่นร้อนเงินมีสาเหตุเนื่องมาจากคุณชิต และความจริงคุณชิตทำให้คุณอุ่นขมขื่นใจมาก

พลอยส่งสารคุณอุ่นมาก จนออกปากชวนาให้นางสาวมาอยู่กับตน แต่คุณเขยเป็นห่วงเตือนพลอยว่าเธอเล่นกับไฟ และความจริงก็ปรากฏทีหลัง พลอยมีเรื่องยุ่งยากอันเนื่องมาจากการที่ได้ดูการระหองระแหงเพราะคุณอุ่นทำให้ประวิพทางเห็นเฉยเมยกับคนทั้งหลาย

คุณเปรมตัดสินใจว่าอันกับฮึดต้องไปศึกษาที่เมืองนอก เมื่อลูกไปแล้วพลอยคิดถึงมาก จดหมายของลูกเป็นสิ่งเดียวที่ช่วยให้พลอยชื่นใจขึ้นบ้าง

เมื่อพลอยไปดูละคร "โพงพาง" กับสามี พลอย "ใจหายวาบเมื่อแลเห็นพระองค์" ความเคยชินซึ่งติดอยู่ในนิสัยบังคับให้ยอตัวลงท่าหมอบทันที ความจริงพลอยรู้สึกไม่สบายใจตลอดเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวทางละคร แต่ก็ยังไม่กล้าบรรยายความรู้สึกกับคุณเปรม เพราะกลัวคุณเปรมว่าไม่ทันสมัย

พลอยเป็นผู้ที่ช่วยให้คุณฉุ่นดีกับคุณเขย ครั้งแรกคุณฉุ่นโกรธคุณเขย เพราะคุณเขยหนีตามผู้ชาย ซึ่งทำให้คุณฉุ่นขายหน้ามาก แต่พลอยได้ช่วยคุณฉุ่นตอนมีทุกข์ ด้วยเหตุนี้ทำให้คุณฉุ่นยกโทษให้คุณเขยโดยกล่าวว่า "เมื่อแม่พลอยออกปากขอทั้งทีก็เอาเถิด ฉันจะอโหสิให้"

วันหนึ่งพลอยกับเพิ่มไปดูบ้านคลองบางหลวงและพลอยรู้สึกใจหายเมื่อเห็นความทรุดโทรมของบ้าน แต่เมื่อพ่อเพิ่มลงมือซ่อมบ้านนั้นจนเสร็จ พลอยก็มีความรู้สึกดีขึ้น เมื่อนึกถึงบ้านหลังนั้น

ต่อมาคุณเปรมได้เป็นพระยาและพลอยได้เป็นคุณหญิง นี่เป็นจุดสุดยอดของชีวิตพลอยอย่างแท้จริง เพราะตั้งแต่นั้นมาเธอจะมีเรื่องวุ่นวายกับลูก จะสูญเสียสามี จะได้รับความทุกข์จากการแก่งแย่งทะเลาะกันของอันกับอัน

เมื่ออันกลับจากต่างประเทศ ได้พาภรรยาหม่อมมาด้วย ซึ่งทำให้ครอบครัวใจหายเพราะว่าอันมีความฉลาดเกินกว่าที่จะบอกให้ทางบ้านทราบล่วงหน้า สำหรับพลอยนั้นสิ่งที่ยากที่สุดที่ต้องเผชิญก็คือ ลูกไม่เป็น "กรรมสิทธิ์ของตน" ครั้งแรกพลอยเข้ากับลูกสะวักไม่ได้เพราะไม่คุ้นกับธรรมเนียมฝรั่ง เธอไม่ชอบเลยเมื่อลูกลีลส์เข้ามาถอดตน และต้องนั่งควบคุมความรู้สึก ไม่แสดงความรังเกียจให้ลูกสะวักเห็น แต่การอบรมที่พลอยเคยได้รับจากนางมีประโยชน์มาก ทำให้เธอสามารถบังคับตัวเองได้ แต่คุณเปรมไม่มีมารยาทดีเท่าที่พลอย จึงไม่พยายามเข้ากับลูกลีลส์ ไม่พยายามปรับคิดว่าให้เข้ากับสภาพใหม่

นอกจากจะมีเรื่องกับตาอันแล้ว พลอยก็ยังร้อนใจเรื่องประไพ เพราะมีนิสัยพุ่มเฟิยเฟินไป และพลอยยังมีความยุ่งยากในการที่สามีไม่พอใจอัน คุณเปรมเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงนอกจากแม่พลอย

ต่อมาไม่นานนางหลวงก็ทรงพระประชวรและสวรรคตในเวลาอันใกล้ เคียงนั่นเอง การสวรรคตนี้เป็นสิ่งที่ทำให้คุณเปรมสะเทือนใจ ซึ่งดูเหมือนว่าคุณเปรมจะแก่ลงไปหลายปีทันที

นับตั้งแต่สิ้นรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา คุณเปรมก็ดูแก่กลางไป สิ่งเดียวที่คุณเปรมยังสนใจเหมือนแต่ก่อนคือการเลี้ยงม้าและขี่ม้า

การกลับบ้านของตาฮือดทำให้คุณเปรมเบิกบานขึ้นบ้าง และพลอยมีความยินดีเป็นพิเศษ เพราะ "ตาฮือดยังเป็นตาฮือดลูกของพลอยคนเก่า" แต่พลอยมีความสุขได้ไม่นานเพราะว่าวันหนึ่งคุณเปรมต้องออกจากราชการ "ถูกดูลเสีย" เนื่องจากรัชกาลที่ 7 ต้องตัดทอนรายจ่ายโดยยุบกรมกอง เพราะเศรษฐกิจตกต่ำ คุณเปรมไม่มีความสุขต่อไปอีก เบื่อหน่ายในสภาวะทั่ว ๆ ไป หันมาขี่ม้า พลอยเองก็ไม่สามารถอบรมสั่งสอนลูกได้ เพราะฉะนั้นจึงปล่อยให้ฮือดอยู่บ้านเฉย ๆ เมื่อกลับจากเมืองนอก ตาฮือดก็ไม่ค่อยเกรงใจแม่ และพลอยไม่สามารถบังคับประไพได้ในเรื่องการขอประเพณีและการแต่งกายแบบฝรั่ง ทั้งยังความคิดเห็นของตาฮือดที่ต้องการแก้ไขเมืองไทย

ในระหว่างเหตุการณ์ยุ่งยากนี้เอง พลอยก็ต้องพบกับความสูญเสียอย่างใหญ่โตก็คือ คุณเปรมเสียชีวิตเนื่องจากตกม้า ความว่าแห้วเกิดขึ้นกับพลอยเมื่อเฝ้าศพเสร็จแล้ว นอกจากนั้นลูก ๆ ทำให้พลอยร้อนนอกร้อนใจมากยิ่งขึ้น

ในเวลาต่อมา พ่อเพิ่มเตือนพลอยว่า อันรู้จักกับพวกที่คิดกบฏล้มอำนาจของพระเจ้าอยู่หัว พลอยใจหายและบังคับให้อันสาบานว่าจะไม่กบฏ

งานฉลองพระนครเสร็จสิ้นลงโดยไม่มีอะไรเกิดขึ้น อันชวนให้ลูซิลส์กลับฝรั่งเศส พ่อเพิ่มมาบอกพลอยว่าเกิดกบฏขึ้นแล้ว ตาฮือดหายหน้าไปหลายวัน เมื่อเขากลับบ้านพลอยไม่ยอมถามเข้าเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น และเมื่อถามในเวลาต่อมา อันก็ตอบว่าเป็นเรื่องของคนที่คิดเจตนาดีต่อบ้านเมือง ไม่เรียกว่ากบฏ

จนกระทั่งเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ทหารโคราชและทหารหัวเมืองทางเหนือเข้ามาตั้งอยู่ทางคอนเมืองและรบกับทหารฝ่ายรัฐบาลใหม่ ฝ่ายรัฐบาลชนะและตาฮือดจับรัฐบาลซึ่งเคยเสี่ยงคำว่ากบฏโดยใช้คำว่า "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง" มาบัดนี้ได้

กล่าวหาว่าทหารโคราชนั้นเป็นกบฏและลงโทษทหารเหล่านั้นอย่างรุนแรง อีตบอกว่าอันได้
รับโทษประหารชีวิต แต่พลอยยังมีความหวังว่าในหลวงจะพระราชทานอภัยโทษ ในที่สุดเมื่อ
พลอยไปเยี่ยมอัน เธออยากหนีหรือวิ่งร้องไห้ไปดั่ง ๆ แต่ได้เห็นผู้หญิงคนหนึ่งมาเยี่ยมสามี
ซึ่งถูกคุมขังด้วย ทำให้เห็นว่ายังมีคนอื่นที่มีความทุกข์ยิ่งกว่าตนเอง ก็เลยเบาใจลงบ้าง

รัชกาลที่ 7 ไม่ทราบยอมลงพระปรมาภิไธยในบรมพระราชโองการให้ประ
หารชีวิตตาอันจึงรอดพ้นจากการถูกประหารชีวิต แต่ยังคงคุมขังอยู่ ต่อจากนั้นพระเจ้าอยู่หัว
ก็ทรงสละราชสมบัติ

ในรัชกาลที่ 8 พลอยอายุได้ประมาณห้าสิบเศษเท่านั้นเอง แต่ก็ก็เป็นคนที่มีชี
วิตอยู่มาถึงสี่แผ่นดิน พระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์และทรงกษัตริย์พระราชบิดา จึงทำให้
พลอยรู้สึกสงสารพระองค์ท่าน ฝ่ายทางเหตุการณ์ที่บ้านพลอยนั้น คุณเนียนกับคุณนุ้ยได้ถึง
แก่กรรมไปแล้ว ยายพิศก็หมดกำลังใจวังชา แต่เป็น "สายระช่เส้นเคียวที่ยังเกี่ยวโยงชีวิต
ของพลอยในัจจุบันให้ติดต่อกับความหลังทั้งหลายทั้งปวงที่ผ่านมาแล้ว"

วันหนึ่งประไพจัดงานเลี้ยงเพื่อนฝูงที่บ้านและพลอยได้รู้จักกับท่านชายน้อย
พลอยรู้สึกดีใจเพราะว่าท่านชายเป็นเจ้า และพลอยอดคิดไม่ได้ว่าจะได้ถูกเขยเป็นเจ้า
พลอยชวนท่านชายให้เสด็จมาที่บ้านอีก อย่างไรก็ตามสิ่งที่พลอยหวังไว้มักจะไม่ได้ดังใจหวัง
และลูกสาวของพลอยพูดถึงเสวีมากกว่าท่านชาย แม้ว่าพลอยไม่ชอบคุณเสวี แต่เคยตั้งใจ
ไว้ว่า "เรื่องการเมืองของลูกทุกคนพลอยจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง" พ่อเพิ่มและตาอีตบไม่
พอใจในการเลือกคู่ของประไพ แต่คุณนุ้ยกับตาอันยินดีมาก

พลอยรู้สึกไม่ชอบหน้าของนายเสวีทันทีจากอาการที่ถูกเขยแสดงความเคารพ
แต่ประไพนั้นในระยะแรก ๆ มีความสุขมาก แต่ประไพก็ไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแลเรื่องอา
หารและยังไม่อยากมีลูก ซึ่งพลอยเห็นว่าเป็นบาปกรรม ในเวลาเดียวกันพลอยได้รับจด
หมายจากอันซึ่งบอกว่า ถ้าทางเขาเป็นฝ่ายชนะ บางทีประไพอาจจะไม่ต้องแต่งงานกับคุณ
เสวีเลย

ในท่ามกลางบรรยากาศที่ตึงเครียดนี้ มีข่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับมาเยี่ยมพระนคร ชาวเน่ได้พากันบรรยากาศครึกครื้นไป ภายในครอบครัวของพลอยดีขึ้น คนที่เคยทะเลาะกันดูเหมือนจะหันหน้าเข้าหากันด้วยความสามัคคี แต่พระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ชั่วคราวระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น และเมื่อเสด็จจากไปบรรยากาศทางการเมือง "เริ่มมีคลื่นใต้น้ำโดยกระชั้นกัน" และได้มีการจับกุมบุคคลต่าง ๆ กว่ายี่สิบนาย ส่งที่ทำการความทุกข์ของพลอยเพิ่มขึ้นมีอยู่สองอย่างคือ คุณอุ่นเริ่มล้มเจ็บลงด้วยโรคมะเร็งและถึงแก่กรรม อีกประการหนึ่งคืออันตูกส่งไปอยู่เกาะทางบักขำได้เหลือแต่ฮึดซึ่งสามารถเข้าถึงตัวและเป็นที่พักทางใจของพลอยได้ แต่พลอยก็ต้องเสียแม้กระทั่งที่พึ่งอันนี้ เพราะนายเสวีทำให้อึดเปลี่ยนแปลงเป็นคนเศร้าและขมขื่น คุณเสวีมาชคนเดียวกับที่บักขำฮึด อั้นบอกให้อึดควรจะทำงาน ฮึดจึงได้ย้ายไปสมัครและหลังจากนั้นก็มีการทำงาน และ เปลี่ยนงานหลายครั้งจนกระทั่งได้งานใหม่ไปพบกับเพื่อนที่บักขำได้

ต่อมาายพิศก็ตายจากไปอีกคน พลอยจึงรู้สึกท้อแท้ ห่อหุ้มไม่คอยมาหาเพราะว่าฮึดไม่อยู่ มีแต่ฮ้อยเท่านั้นที่มาหาพลอยบ่อย ๆ เมื่อฮึดไม่อยู่ นายเสวีก็ฉวยโอกาสครองตำแหน่งของฮึด แต่พลอยไม่ไว้ใจลูกเขย เพราะสายตาของเขา "ชอบมองไปรอบ ๆ" เหมือนจะประเมินราคาสิ่งของต่าง ๆ เดียวนี้ฮ้อยเริ่มตีตัวออกห่างจากเสวี เมื่อเสวีสังเกตเห็นว่า เขาไม่เป็นคนโปรดของพลอย เขาจึงส่งภรรยามาพูดเรื่องเงินบ้านของพลอยไม่คอยจะมีความสุข และเมื่อฮ้อยบอกพลอยในเรื่องสงครามในยุโรปที่เกิดขึ้นอีก ก็เป็นขณะเดียวกันกับที่พลอยได้รู้ถึงการหย่าของฮ้อยกับลูอิสซึ่งเกิดขึ้นตั้งนานแล้ว แต่อั้นเป็นคนฉลาดเกินกว่าที่จะบอกให้มารดาทราบ

ในที่สุดฮ้อยก็ได้เข้าพระนคร นายเสวีดีใจมาก นายเสวีมีเชื้อจีนและเป็นตัวแทนเลขที่สี่ของคนไทยเชื้อสายจีน ที่เสวียินดีก็เพราะว่าเขาได้รับเงินจากฮ้อย และฮ้อยซึ่งเคยชมเสวีว่ารักชาติกลับกล่าวว่า "เสวีคือคนขายชาติ"

ฮ้อยเริ่มเกลียดเสวีและเริ่มคิดถึงฮึดจนถึงกับเขียนจดหมายขอให้ฮึดกลับมา แต่ฮึดติดธุระกลับมาไม่ได้ ส่วนพลอยบอกกับฮ้อยเสมอว่าเขาควรจะแต่งงาน และวันหนึ่งฮ้อยพา

พลอยไปดูบ้านหลังหนึ่ง ในบ้านนั้นมีผู้หญิงหนึ่งกับลูกสองคน พลอยรู้ว่าด้ทันทีเด็กสองคนนี้เป็นลูกอื่น ท้าให้ต้องนึกถึงคุณเปรมซึ่งเคยมีลูกแอบไว้ ต่อมาพลอยก็สั่งให้อันพากรรยาและลูก ๆ มาอยู่กับคน ซึ่งสมาจารรยาของอันเป็นคนเรียบร้อย และประกอบกับพลอยเป็นคนใจอ่อน ซื่อสสาร ปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องนี้จึงไม่เกิดขึ้น

ต่อมาเมื่อมีสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามครั้งนี้ไม่เหมือนครั้งที่ 1 เพราะได้มากลัตัวลูกลามถึงเมืองไทย มีเครื่องบินฝรั่งมาทิ้งระเบิดเรื่อย ๆ

บ้านพลอยถูกระเบิดพังพินาศไป เป็นการยากที่จะอธิบายความรู้สึกของพลอยในขณะที่เห็นบ้านถูกทำลาย ตึกนั้น "เป็นสัญลักษณ์แห่งส่วนาหญ่ของชีวิต มีวิญญาณของมันเอง" แต่บัดนี้ "ชีวิตและวิญญาณของตึกนั้นปลานการไปด้วยระเบิดเพียงลูกเดียว" มาบัดนี้พลอยต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น เพราะบ้านช่องสูญสลายไปแล้ว ก่อนกลับบ้านคุณพ่อ เธอได้เข้าไปอยู่ในวังกับซ้อยชั่วคราว แต่ในวังที่เธอพบ "อาคารเก่าแก่ทรุดทรอมอย่างน่าเวทนา"

เมื่อพลอยกลับบ้านคลองบางหลวง พลอยก็ได้ข่าวตาฮืดเป็นไข้มาเลเรีย แต่ขาดยาเนื่องจากสงคราม ในเวลาเดียวกันกับรัฐบาลเก่าลาออกและรัฐบาลที่เข้ามาแทนได้ทำการปล่อยนักโทษการเมืองหมดทุกรุ่น พลอยมีความหวังว่าจะได้เห็นอันกับฮืด แต่เมื่ออันกลับกรุงเทพฯ ก็กลับเพียงคนเดียว เพราะฮืดตายด้วยไข้มาเลเรีย

พลอยเจ็บอยู่หลายเดือน ระหว่างนั้นสงครามก็ยุติ ต่อมาไม่ช้ามีข่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จนิวัตพระนคร ข่าวนี้ทำให้เธออาการดีขึ้น เธออยากไปรับเสด็จ ส่วนอันไปบวชอยู่อันอยู่กับบุตรภรรยาตามปกติ และประพจน์ตั้งจะไม่ลงรอยกับคุณเสวีแต่ก็เป็นผู้ใหญ่ขึ้น สิ่งเดียวที่พลอยปลงไม่ตกคือตาฮืดที่ตายไป

วันหนึ่งพ่อเพิ่มมาหาพลอย บอกว่าในหลวงเสด็จสวรรคตแล้ว ข่าวนี้กระทบกระเทือนจิตใจพลอยมาก โลกของเธอสลายตัวลงโดยฉับพลัน "ห้องฟ้าคู่มิตรล่มลง และ

ทุกอย่างก็มีมิตรเข้ามาตามเสียงลมพัด" พลอยรู้สึกเหนื่อยและเบื่อหน่ายชีวิต เพียงพูดสั้น ๆ ว่า "ไม่น่าเลย" เธอหวนคิดถึงคุณเปรม ร่ำร้องอยู่ในใจว่าไม่เข้าใจอะไรหลายอย่าง ชีวิตพลอยผ่านมาถึงสี่แผ่นดินแล้ว เธอรู้สึกเหนื่อยเต็มที่ เธอสลับความรู้สึกต่าง ๆ ออกไปหมดและแล้วดวงวิญญาณก็ดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นายนิติพัฒน์ วิจิตรภาพ เกิดเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2497 ที่จังหวัดนครสวรรค์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (ศิลปกรรม) จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (เพาะช่าง) เมื่อปีการศึกษา 2521 ต่อมาเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2534 และได้เข้าร่วมศึกษาในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในสาขาวิชานาฏศิลป์ตะวันออก ในปี พ.ศ. 2535 และสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2537

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย